

דן מירון: שנות הטירונות (רשימה חמישית)

מי שמבקש להתחקות על דרכו של דן מירון בביקורת למראשיתה ייטיב לעשות אם יפנה תחילה לראיון הגאה שנתן ליוסי סתו, עם קבלתו את פרס ביאליק לחוכמת ישראל (חלק א': עולמו של מבקר וחקר ספרות", ידיעות אחרונות, 8.2.1980; חלק ב': הזירה התרבותית היא וירת מלחמה, ידיעות אחרונות, 15.2.1980). שם הוא מספר על פירוטו הראשונים (בגזית של גבריאל טלפיר) של נערך בו שבע-עשרה שמונה-עשרה, מלא דחילו ורחימו בפני עצם האפשרות להידפס; המביא לעורך הוותיק "איו" מאמר טרחני ארוך על משוררים עבריים בראשית המאה. טלפיר, לא דיקדק במיוחד ולא פסק עליהם את דיברי הלמונות המפוקפקים של החצי-סטרוונט, חצי-גימנוסט... ונתן שאנס. וחסר נעורים זה וזכר לו מירון שלושים שנה מאוחר יותר.

אותם ימים שונים היו מאוד מאלה שלנו. וגם דן מירון וחבריו — סטודנטים בראשית דרכם שעתידיהם היו לעשות שם לעצמם, כגרשוני שקד ועדי צמח — הרגשו או צורק לפרסם מאמרים ורצינויות ביום ששי בעיתון. שכן — ושוב, בניגוד לימינו אלה — היו אלה שיפולי תקופה, ששלטה בה הגורמה, שהמבקר לדורו כתב בעיתון. היו אלה הימים בהם שלט ברמה, כלי מצרים וכמעט בלי עוררים, הר"ר (אחר-כך פרופסור) ברוך קורצווייל. כל יום ששי בהארץ היה מתפרסם מאמר שלו — פעם התקפה, פעם השמחה, פעם מאמר על בלוק, פעם על סטרינברג, פעם על עגנון. זה היה בית-ספר קבוע, וזכר מירון שלושים שנה אחר כך, ומופת זה של arbitrator elegantiarum, פוסק-הלכה בענייני טעסזורים דלור כולו — מין מזיגה משונה של ברנדייס היסטורי, לוקאץ-אידיאולוגי-אבלדתי ושוטר תנועה ספרותית — יישאר חרות בניכרונו של החצי סטרוונט. חצי גימנוסט" כמופת להורות ולחקי. מקורצווייל ויכיל גם את ההיתר למעורבות ייצרית סובי ייקטיבית בהערכה, בשיפוט, בפולמוס — אף כי קורצווייל, בניגוד לזן מירון, נכון היה ליהרג ובלבד שלא יודה כתלמידו, כי ביקורת היא עניין "סובייקטיבי", ואכן, מי היה זקוק לניתוח, לשיפוט ולהערכה המתיימרת לפחות להיות אוניקטיבית, כאשר "פתחת ביום ששי את העיתון, וידעת שתקבל שיעור של קורצווייל, על כל מה שהשיעור הזה אמר: האהבות, השנאות, המלחמות, ה"רגון המיוחד, המלים המפוררות בכל שורה שניה-שלישית" (הכוונה להרגשות הרבות, הפולמוסיות בעיקרן — ג"ג). מן הראוי לשים לב למה שדן מירון וזכר ממאמריו של קורצווייל: אהבות, שנאות, מלחמות... ואכן, הרמות הזאת של המבקר כפולמוס נרגש ומעורב, ודוני וארסי לעיתים קרובות (יורה, שחם, שמיר — וכל שאר החמיר, אני מצטט מתוך הוויכוח — ג"ג). נוקם ונוטר שאינו בוחל בשום אמצעים כדי להכריע את היריב במלחמה הסיפורתית שהיא לו עניין של חיים-ימות, מילחמת-קיום ממש — עתירה על הטביע את חותמה על כל כתיבתו של מירון עד צעק היום הזה.

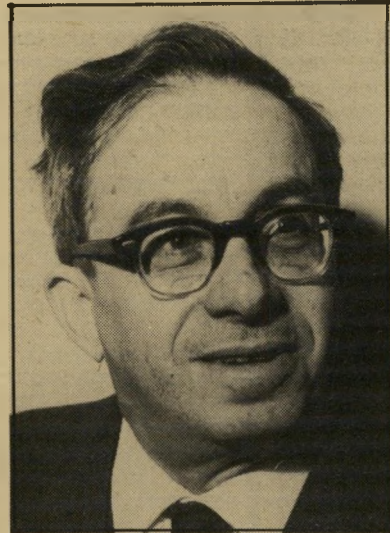
הגמל — והמיפעל

כל הקורא כיום את מאמריררשימותיו של מירון הצעיר בגזית ובעיתון זמנים של אותם ימים אינו יכול שלא להתרשם מן הפסקנות והנחרצות שבה מביע נער זה בן 17 עד 21 (!) את דעותיו על כל נושא סיפורתי שבעולם. גם ככה שינן היטב את ליקחו של עמיתו הבכיר: לעולם אל תביע פסקות, שהרי פסקות והתי-לכטויות מבעניינות את קורא העיתון של יום שיש משמש כמו הפורגה או מחושי המעינים שלך. ואכן, מירון כותב על הכל: ניתוח ארוך של שירו של טטינוביצקי, "כוכבי שמיים רחוקים" (זמנים, 12.8.55), הערכות של כיתבית-על (מאזניים, אבסטיה של גורדונסקי, מולד של אפרים ברוידא ועתידות), על "מהות שמו של יעיש" להוז אשר לו הוא עתיד להקריש ספר שלם (זמנים, 29.7.55), על "מקומו של הקובן טרסט בניצירתו השירית והפרוזהית של זלמן שניאור" (גזית, כרך י"ב, חשוניכסלו תשי"ג, עמ' 18-14), על "ארם ונוף כסיפורו של יצחק שנהר" (זמנים, 16.5.55).

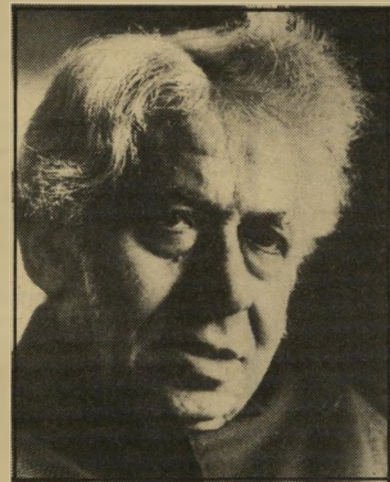
ברשימות אלה עדיין מועט מאוד יחסי, חלקן של "ההתקפות" וה"השמצות" שאותן למר ב.שיעורי" אצל קורצווייל. זמנו של אלה יגיע רק בעשור הבא. אבל כבר כן נזכרת איון משונות דמוקרטית מזוהה (ורה מאוד

בירושלים, לומר באוניברסיטה העברית וב"קדמיה למוסיקה, ויוצק מיס על ידיהם של מורי, פרופ' רב סרן — שממנו לא קנה דעת-מתינות וכיבוש היצור אבל למרגס-למד את דרכיו של סינגון ביקורתי נמלץ ומתגנדר המבקש להקות "סינגון אמנות", ופרופ' שמעון הלקין המלמד אותו, כדבריו, "לראות התפתחויות רחבות, כמערכת היסטורית-חברתית, בעלת חוקים פנימיים משלה", תחום שבו עתיד מירון להגיע לכמה מהישגיו המרשימים ביותר. מן האחרון הוא גם רוכש תורה מסוכנת למדי, הלא היא התורה לפיה "קבעה לעצמה (הסיפורת העברית)... איזה רצף שונה לגמרי משל הסיפורות היהודיות האחרות (בלשונית האחרות — ג"ג), שלא לדבר על סיפורות אירופה", השקפה "העומדת בו" — מורה מירון — "עד היום", והיא שתבחר לנו כמה פגימה החמורים ביותר של מישנתו הביקורתית.

דומה שלימדויו אצל סרן והערכתו הרבה

דן מירון: המבקר כאמן

אבות ישורון: נוף טיבטי ואנושי

המורה גדול זה גם שנטעו בו את היומנית והשגיה שבכל השגותיו: הביטחון כי אין בין הביקורת ותחומים הסמוכים לה לבין **סיפורות** כאמנות ולא כלום. טענה שלפי מיטב ידיעתי סרן עצמו לא העלה מעולם. רברים מפורשים בעניין זה משמיע-זן מירון לאחר קבלו את פרס ביאליק; "בשעתו כשקיבל סרן את פרס-ישראל למרעייה-יהדות, היבכתי בציבור את דעתי, שהפרס שהיה צריך להינתן לו הוא הפרס לסיפורות. יצירתו של סרן — בכל אחד מן ה"אזורים" שלה — היא בראש-הראשונה סיפורות. מערכת של הבעה בעלת שלמות פנימית אסתטית (!!) עליינה" (ידיעות אחרונות, 8.2.80).

עשר-שבתגל של שלוש-ארבע שנים בינו לבין צעירי הבורת לקראת הירושלמים גרם שלא השתתף כמותם במילחמת-העצמאות (כלומר: לא עבר את "בית-הספר" שלהם: ככה הוא דומה רק — אפיוודה חולפת שאין מן הראוי להפריז בערכה, כשלעצמה, אף כי היא מסמנת נקודת-תפנית של אמת; ומה שחשוב הרבה יותר, אולי חשוב מכל, לא היה שותף לאותם ויכוחים ודיונים עמוק לא תוך הלילה ושחיתות-נפש או נפש-אל-נפש שבהן ומסביבין ובקאלימן החל מתעצב "המהלך החדש" בסיפורות — ובעיקר בשירה

העברית (חשוב להדגיש, בהקשר זה, כי כל עורכי לקראת, גם אלה שכבר כתבו רשימות-ביקורת, היו פירחי-משוררים וככאלה גם ראו עצמם כמותם ימים). למעשה, בעת שמירון עולה לירושלימה (1953) כבר נתפרדה החבורה וכמה מן המרכזיים שנחבריה כבר חזרו לת-לאיבי.

נתק זה שהזמן גרמו הוא המסכר לא רק מרוע לא נתקרב למרבית בני החבורה, שאת מיקצתם פגש רק שנים לאחר-מכן, כי גם את האווירה של חשדנות הדדית מסויימת ששררה בין המבקר הצעיר והיומני לבין מי שכבר ראו עצמם, כאמור, פירחי-משוררים (שינו, למשל, אם להביא רק דוגמה מפורת לי, לא החלפנו בנינו יותר משני תריסרי מישפטים עד שנת 1977 או 1978, הן השנים שבהן חזר הוא מארצות-הברית ואילו אני חזרתי משהותי הממושכת באנגליה, הגם שהיכנונו לא את הרכה קודם לכן). איבד שנים עשויות לגרום הפרש גדול בחייו של איש צעיר.

הוא עצמו הגיב על "איחור" זה בהתוודעותו למי שהיו, אחרי הכל, בני דורו במילים: "הכל כא אצלי קצת באיחור, אפילו היכולת שלי לקרוא ולטעום היטב את בני דורי — את נתן וך, את אכירן — פיגרה גם היא בשנה-שנתיים, ואולי עד עכשיו (1980 — ג"ג) אני מפג, ודאי ימצאו כאלה שיאמרו כך, ויכול להיות שהדבר נכון, לעומת זאת, זה נתן לי איוו הרגשה של רצף ושל הימצאות בתוך הסיפורת העברית במרחב של 100-150 שנה, כדבר אישי, באסורדי מבחינה מד סויימת, אנאכרוניסטי, ובכל-זאת, עובדה אישית. מבחינות רבות, מה שקרה לי אחר-כך, בעבודה שלי בסיפורות, טבעו כחותם העניין הזה."

דן מירון ברגע של חשבון נפש. אלא שהפעם או הנתק לא היו, בכל זאת, עניין של גיל בלבד או אף בעיקרו של דבר. לא פחות מכן השתתפה כאן רתיעתו של הנער המבוגר מכפי גילו, "תולעת הספרים" השקרנית הרוכש בדמי החנוכה שלו, "בכיתה ד' או ה", כרך של שירי יל"ג. הוא עצמו מעיר על פרשה זו כדלקמן: "אני מסתכל לפעמים על ספר זה (של יל"ג — ג"ג) ואיני מבין את עצמי. השנה היא 1945, וילד תל-אביבי הולך או ומשקיף את דמיה-החנוכה שלו בשירי יל"ג, ועליו לומר... שזו היתה השקעה מכוונת ומוודעת לגמרי... ותוך זמן קצר ידעתי על-פה קטעים ארוכים מאסקא דריסקי, שומרת יבם וקוצו של יוד (פואמות של יל"ג — ג"ג). הערתו הבאה של מירון חושפנית עוד יותר: "אנאכרוניס גמור מבחינת התפתחות השירה העברית. היית מצפה שילד בגילי באותה תקופה יקרא — אם בכלל — את שירי הילדים של לאה גולדברג, נתן אלתרמן וזאב... (אבל) מה שנקלט בצורה חריש-שמעית היא השירה העברית הפאקטית, הסאקראסטית והרגשנית של העבר" בסיפור: כל מה שכנגדו יצאו — בין שאר דברים — "בני דורו" בסיפורות:

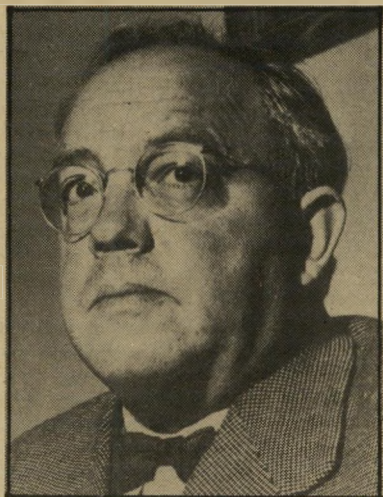
"אנאכרוניס" זה, בנוסף לעובדה שמורו, סרן והלקין, מכוונים את כל מבטו לאחור, אל העבר, ומצמצמים אותו בסיפורת העברית והידיש, הוא המסכר את החשדנות — ולעיתים העוינות — שבה הוא מקבל את החדש, ובעצם את מרבית יצירתם המוקדמת של "בני דורו", כדרך שהוא מבהיר כי בעת שמיקצת מאלה מדיינים באלוט, ייסט, רילקה, לורקה, אלזה לאסקר-שילר ובסיפורות המודרניסטית הרוסית (הרושובסקי), או "גמלים" — תחילה לעצמם ואחר-כך לציבור הרחב — את פוגל, שטייניברג, מקיין, קרני, נוה שטרן, בר פומרנאץ ורבים אחרים — הוא עצמו עסוק עדיין בסיפורת העברית והידיש של המאה העשרה וראשית המאה הנוכחית, כשכאונו מציטצלים חרוזי, "אשקא דריסקי" וקוצו של יוד, ואשר ל"חדש" — תמיד אפשר לעיין ולכתוב על "חדשים-זה-המקורב-יבאו" כשניאור ושנהר והוז ואורי צבי.

המושך והכובש

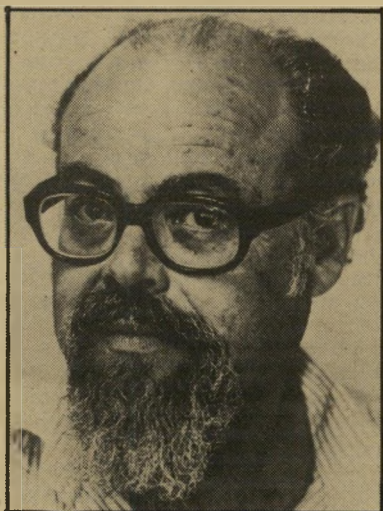
נכון שכבר אז הוא מגלה כמה "חריגות" בלתי צפויות. מי היה מאמין, למשל, שדווקא הוא יהיה זה שיפגין, בשלב מוקדם כל-יך, אהדה מובהקת כזאת למשורר הרחוי (אז) אבות ישורון, ואף יכתוב על שירתו, שיש בה מה המושך והכובש למרות הערפל הפרושי על כמה מחלקיה. אפילו כלפי סיפריהם של כמה מבני הבורת לקראת ועמיתיהם אין הוא מגלה אותה מידה של עיונות "טיבית" שבאה לידי ביטוי בתגובותיהם של בני הדור הקודם, אדרבה, על סיפור הראשון, המופלא, של יהודה עמיחי, עכשיו ובימים האחרים, הוא כותב, שהוא, הפרי האפיל ביותר שהעמידה שירת לקראת, עד עתה", אם כי, לדעתו, גם שירה זו תרוקע מן הביטוי המלוטש ומבחינת משמעת הלשון והריכוז החרוזי (היא)

קורצווייל) המתייחסת אל בעל הערך ואל הבינוני או חסר-הערך כאותה מידה של רצינות, שקדנות וחריפות — סימן ראשון להתעוררותו של דן מירון החוקר, להבדיל מן המבקר הפולמוסן. כך הוא כותב על כינוס שיריה של פניה ברגשטיין (אכנגד זה משתזר בכל שיריה של מוטיב אחר של הודהות עם הוויה קיבוצית, הודהות עמוקה ונפשית, הנובעת מתוך אותה תחושה של השתלבות כמרחב הדיסטורי הלאומי" — "אסיף של משורת", זמנים, 11.2.55) באותה לשון עצמה שבה הוא מציין את "הקונפונטאציה של אבות ישורון עם הנוף הטבעי והאנושי של הארץ החדשה, ובחניתו הפיוטית של המפעל הלאומי הציוני כפי שהוא מתגלה על רקע נופים אלה", או את "השתלבות שירתו של אבות ישורון כמסכת השירית של הציונות החלוצית של העליה השלישית וספיחיה המאוחרים".

כבר ברשימות אלה של המבקר הטירון בולטת התורפה שתהיה לו לרועץ גם שנים רבות אחר-כך — רצינות מופרזת-ערדת-הומית, חוסר חוש-הומר וחוש-מידה, פרשנות, טרחנות, באמת של "מוטיבים", "תכנים", ועל הכל — חוסר זיהיות בניסוח שעלול לשים אדם לצחוק. בייחוד מכשלה אחרונה זו היא הפוגמת, לעיתים, גם

ברוך קורצווייל: פעם התקפה, פעם השמחה

משה דור: לא פירחי-נייר

בניתוחים הנאים ביותר, כגון בעת שהוא מסוגל לכתוב — לכתוב מבלי שפעמון-אוהרה יצלצל באוזניו — מישפטים כגון: "אלא, שיש לו, לגמל תפקיד נוסף בעיר זה... המל משתלב בעצם המיפעל של העליה הציונית... התקשרותם של שיבת ציון עם מוטיב הגמל מעידה ששיבה זו אינה חורגת כלל מן החוקיות המוסרית של ישראל-סכא והפילחין-ברויו". וזאת, כמאמר יפה ומבחין על אבות ישורון (זמנים, 4.3.55), והרי ניתן היה לומר כל שנתבקש מבלי לרתום לכאן את "הגמל המשתלב בעצם המיפעל של העליה הציונית".

האיחור והפיגור

בעת שדברים אלה נכתבים כבר מצוי מירון